

стабілізацію психологічного режиму заняття; встановити тенденції й закономірності розвитку гри з урахуванням складу учасників.

Література:

1. Букатов В. М. Педагогічні таїнства дидактичних ігор / В.М. Букатов // Посібник. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. – 126 с.
2. Выготский Л.С. Психология искусства / Л. С. Выготский. — М.: Искусство, 1968. — С. 348.
3. Лузан П.Г. Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі / П.Г. Лузан. – К.: Аграрна освіта, 2003. – 224 с.
4. Щербань П.М. Прикладна педагогіка / П.М. Щербань // Навч.-мет. пос. Для студ. пед. навч. закл. – К.: Вища школа, 2002. – 215с.

У статті висвітлено особливості застосування дидактичних ігор у навчальному процесі ВНЗ. Автор доводить, що використання ігрових методів збагачує професійну компетенцію випускника. В статті показана необхідність застосування дидактичних ігор у підготовці майбутніх учителів.

Ключові слова: дидактичні ігри, майбутні вчителі, навчальний процес у ВНЗ.

В статье раскрываются особенности использования дидактических игр в учебном процессе вуза. Автор доказывает, что использование игровых методов обогащает профессиональную компетенцию выпускника. В статье показана необходимость использования дидактических игр в подготовке будущих учителей.

Ключевые слова: дидактические игры, будущие учителя, учебный процесс в вузе.

The article is devoted to the problem of motivation of using didactic games by the future teachers in high schools. The significance of educational motivation in the process of studying is defined and its peculiarities are found out. It is shown that through a didactics constituent it is possible to carry out integration of technologies of study.

Keywords: didactic games, future teachers, process of studying.

В.М. Шовковий
м. Київ, Україна

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ РЕЦЕПТИВНИХ НАВИЧОК З ЛАТИНСЬКОЇ ТА ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Для здійснення механізму читання студенти повинні опанувати такими лексичними навичками: впізнавання лексичної одиниці в процесі читання, семантизації лексичних одиниць, поєднання лексичних значень під час формування смислу [1, с. 165; 2, с. 107; 3, с. 31]. Методика формування лексичних рецептивних навичок не була предметом спеціального дослідження, тому поява такої праці є актуальною і своєчасною.

Мета статті – визначити етапи та розробити методичні прийоми формування рецептивних лексичних навичок з класичних мов у студентів вищих навчальних закладів освіти.

Первинним лексичним механізмом є механізм упізнавання слів і морфем, який актуалізується на основі звіряння еталонних графіко-звукомоторних образів з образом репрезентованого слова. Упізнавання слова на рівні форми супроводжується її співвіднесенням з відповідним значенням.

Першим кроком у навчанні лексики є *формування знань лексичних одиниць*, яке здійснюється за допомогою усних або письмових вправ на переклад окремих слів, словосполук з української мови давньогрецькою і навпаки, на відтворення вголос сентенцій, окремих речень, словосполучень, віршів, фрагментів прозових творів, на визначенні основних відтінків значень багатозначних слів.

Вправа. *Перекладіть подані слова за диктором, не користуючись словником. Запишіть тільки переклад.*

Dominus, habeo, vir, pecunia, malum, agricola, servus, magister, clarus, mitto, vinea, saepe.

Вправа. *Усно/письмово перекладіть подані слова давньогрецькою/ латинською мовою.*

Ματι, часто, вчитель, сидіти, стояти, небо, правий, народ, римський, сам.

Вправа. *Користуючись словником, визначте нейтральні та емотивно-забарвлені значення поданих слів.*

Καλοκαγαθός, δαίμων, ἀγαθοεργός, κάθαρμα, τὰ αἰσχρὰ ἐπιχειρεῖται, κατάγνωσις, κητώεις, ἅγιος.

Вправа. *Запам'ятайте та перекажіть сентенції, які ілюструють певне граматичне явище.*

Другий крок передбачає роботу над **автоматизацією навичок впізнавання лексичних одиниць з опорою на переклад.**

Вправа. *Знайдіть у поданих сентенціях слова (слова викладач називає українською мовою, а студенти віднаходять їх відповідники в латинській).*

1. Errare humanum est – людині властиво **помилатися**. 2. Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegrotis damus – ми всі, доки здорові, **легко** даємо **поради** хворим. 3. Hominibus plenum, amicis vacuum – людей **багато**, **друзів** не вистачає.

1. Κορώνη σκόρπιον ἤρπασεν. – Ворона вхопила скорпіона. 2. Κενεὸν χοῖνικα ἀπομάξαι. – Вирівняти порожнього хеніка. 3. Ἐκτινάξαι τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν. Обтрусити порох зі своїх ніг. 4. Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖς. Ти робиш з мухи слона.

Охарактеризуйте емоційно-оцінне значення змістової інформації сентенцій.

Третім кроком буде робота над **автоматизацією навичок впізнавання лексичних одиниць без опори на переклад.**

Вправа. *Прочитайте словосполучення, знайдіть у ньому слово, яке за значенням відповідає українському «птах», «кус», «справжній», «радощі»:*

Alba avis, amicorum communia omnia, amicus certus in re incerta cernitur, caetera desunt, dant gaudia vires.

Знайдіть слова, які за значенням відповідають українським «чоловік», «кус»: Δόλιον ἄνδρα φεύγε παρ' ὄλον τὸν βίον.

Знайдіть слова, які за значенням відповідають українським «вважаю», «місту», «закони»: Προσῆκειν δ' ἔγωγε νομίζω, ὅταν μὲν νομοθεῶμεν, τοῦθ' ἡμᾶς σκοπεῖν, ὅπως καλῶς ἔχοντας καὶ συμφέροντας νόμους τῇ πόλει θεσόμεθα.

Вправа. *Серед поданих слів виберіть багатозначні. Визначте їх значення.*

desum, destructor, ira, iter, multifer, radix.

Ἄπρακτος, ἀπαλάσσω, ἄγω, ὄψε, ἀγκών, ἐνδέξια, ἐπιβαίνω, ἐπίχολος, οἱ ἐπόμενοι, δεσπότης, δημόσιος, κάτω, κειμήλιον, κινέω, λάκκος, λόγος, μέλεος, ἐν μέσῳ εἶναι, νέος, ὄλβιος.

Вправа. *Виберіть слова та вирази, які належать до теми «законодавство». Дайте розгорнутий коментар цим поняттям та явищам.*

Θεσμοφóρiα, ἄδικός, τὸ ἐπιεικές, κατηφόρος, Κάρνεiα, κουρεῶτις, ἐπίκληρος, ἔρημος δίκη, θεσμοθέτης, θεσμός.

Actio legis, actio in rem, juris consultus, heres ab intestato, bonus animus.

Вправа. *Доберіть пари слів, які можуть бути синонімами в певному контексті.*

laudare; collaudare; probare; venditare; deosculari; depraedicare; praedicare; ornare; memorare; argutus; astutus; callidus; sibus; trebax; versutus; sollers; daedalus; dolosus; insidiosus; subdolos.

Ἄγαθός, ἄλκιμος, καλός, μελάμπυρος, ἐνδέξια, θυμός, ἀγαθός, κακοδαίμονία, ὄλβιος, δακτυλόδεικτός, δαίμων, δυσδαίμονία, μέλεος.

Вправа. *Виберіть слова, які мають негативні культурно марковані конотації. Дайте коментар цим поняттям та явищам.*

Δακτυλόδεικτός, δημαγωγέω, κητώεις, τὰ αἰσχρὰ ἐπιχειρεῖται, κατάγνωσις, κατάρα, κατακοντίζω, κασταψεύδομαι, κλέπτης.

Вправа. *Прочитайте, перекладіть подані словосполучення, визначте, семантика яких словосполучень не мотивована значеннями окремих слів.*

Libellus accusatorius, causam dicere, causam vincere, querimonia habetur, stare decisis, sine provocatione album iudicum.

Четвертий крок передбачає роботу над формуванням навичок встановлення значень слів у контексті з використанням прийому аналізу. Такого аналізу потребують багатозначні слова, слова-омоніми, слова з відтінком експресивності, значення яких залежать від контексту.

Вправа. Прочитайте словосполучення/ речення, визначте значення виділених (багатозначних) слів. Перекладіть, визначте аналоги підкреслених слів в українській мові.

dicare pugnam, dicare Jovi aram, dicare se totum, dicare alii civitati, dicare aliquam propriam, dicare aquilam, dicare aliquem deum;

quid dicis? quos supra diximus, vir dicendus, dicere causam, sententiam dicere, dicam nunc, dicere jus.

1. Ὁργισθεῖσα δὲ ἐπὶ τούτοις Ῥέα παραγίνεται εἰς Κρήτην, ὀπηνίκα τὸν Δία ἐγκυμονοῦσα ἐτύγχανε, γεννᾷ δὲ ἐν ἄντρῳ τῆς Δίκτης Δία. 2. Ἐπεὶ δ' ὁ Δαίδαλος φεύγειν ἐθέλει ἐκ τῆς Κρήτης, ὁ τῆς νήσου δεσπότης κωλύει τὸν τεχνίτην. 3. Μίνως ἦν ποτὲ κύριος τοῦ πόντου. 4. Ὑπὸ Περιάνδρῳ, τῷ τῆς Κορίνθου τυράννῳ, ἐξενίζετο Ἀρίων, ὁ κιθαρωδός.

Вправа. Прочитайте словосполучення, визначте їх аналоги в українській мові.

aquarium profundum; examinatio gravis exquisita; antiquitate remota; autumno praecipite; summa senectus; summum silentium; balbutire; profluentem loqui; dicenda tacenda loqui.

Вправа. Перекладіть подані речення, доберіть українські еквіваленти до виділених слів.

1. Τῆς δὲ Μιλήτου ἐτύγχανε ἐπίτροπος ἑὼν Ἀρισταγόρης ὁ Μολπαγόρεω, γαμβρός τε ἑὼν καὶ ἀνεψιός Ἰστιαίου τοῦ Λυσαγόρεω, τὸν ὁ Δαρείος ἐν Σούσοις κατείχε· ὁ γὰρ Ἰστιάιος τύραννος ἦν Μιλήτου καὶ ἐτύγχανε τοῦτον τὸν χρόνον ἑὼν ἐν Σούσοις, ὅτε οἱ Νάξιοι ἦλθον ξεῖνοι πρὶν ἔόντες τῷ Ἰστιαίῳ (Ηρ. 5. 30. 2). 2. Ὡς δὲ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι, δικαίως ἐξελάσαι. κατοικημένους γὰρ τοὺς Πελασγούς ὑπὸ τῷ Ὑμησσῷ, ἐνθεῦτεν ὀρμωμένους ἀδικεῖν τάδε. φοιτᾶν γὰρ αἰεὶ τὰς σφετέρας θυγατέρας τε καὶ τοὺς παῖδας ἐπ' ὕδωρ ἐπὶ τὴν Ἐννεάκρουνον (Ηρ. 6. 137. 3).

Прокоментуйте культурно-специфічні поняття та реалії.

П'ятим кроком буде робота з **формування потенційного словника** – слів, про значення яких читач може здогадатися. Вона здійснюється у двох напрямках: студента вчать визначати значення невідомих слів, спираючись на мовленнєвий досвід, і за двомовним словником. Студент може вгадувати значення слова, упізнаючи його окремі елементи (морфеми), встановлюючи його схожість зі словами рідної мови, встановлюючи значення слова на основі контексту речення або загального змісту тексту.

У процесі навчання **розуміння похідних слів** необхідно сформувати в пам'яті студентів словотвірну модель, яка б слугувала еталоном для розпізнавання подібних моделей.

Для формування навичок упізнавання похідних слів пропонують студентам вправи на структурно-семантичний аналіз слів (аналіз словотворчих афіксів і їх значень), на об'єднання слів у групи за спільністю формантів, на встановлення зв'язку між словами, що мають спільні форманти, на переклад складних слів, а також речень із цими словами.

Вправа. Поділіть подані слова на морфеми, визначте значення префіксів (суфіксів) у поданих словах. Згрупуйте слова за спільними значеннями префікса (суфікса). З'ясуйте лексичне значення цих слів.

Expono, exporto, exopto, exordium, abbrevio, abduco, abeo, abjectio.

Прочитайте подані групи слів, визначте, значення яких слів не мотивується суфіксом (префіксом). З'ясуйте лексичне значення цих слів.

Κατακολπίζω, κατακοντίζω, καταμαρτυρέω, κατάκειμαι, καταμεθύσκω, καταναυμαχέω, κατανεύω, καταπέσσω, καταπλέω, καταποντίζω, κατασβέννυμι, κατασκευή, κατατίθημι.

Вправа. Визначте, у яких словах *de-* не є префіксом.

Delingo, deliquio, delocatio, delta, deluto, demano, demo, demos.

Визначте, у яких словах *pro-* не є префіксом.

Προξενέω, προνομαία, προπέμπω, προκέδομαι, προγονικός, πρόδοσις, προαπόλλυμι, πρόβασις, πρόβατον, προγάμέω.

Для **визначення значення слова на основі його схожості зі словом рідної мови**, пропонуємо вправи на знаходження слів, схожих із рідною мовою, на групування слів за повною схожістю, частковою схожістю з рідною мовою, несхожістю (як слів, так і окремих морфем, зокрема кореневих), на переклад окремих слів, схожих з українськими та речень з цими словами.

Вправа. Серед поданих слів знайдіть слова, схожі з українськими. Визначте їх лексичне значення.

multi, nomen, occasio, octo, oculus, olea, dominus, domus, doctrina, duplex, epistula, felix.

Ἐπαρχος, μύθος, στρατός, ἄγων, ἐπώδός, ἄρχων, ἐπώνυμος, εὖ, ἑτέρως, λέων, λευκός, ἡμέρα, λόγος, λιτή, λωτός, λύρα, κιθάρα, μακρός, μαγεία, μόρα, μυστήρια, νέκταρ, νέος, νόμος, ξένος, ὄξυς, ὀργή, ὄργια, ὀρθός.

Вправа. Прочитайте речення, визначте значення підкреслених слів. Перекладіть речення, намагаючись не використовувати словник.

1. Servus optavit, ut sibi liber esset. 2. Qui non laborat, non manducet. 3. Vita aliorum est nobis magistra.

1. Σωκράτης τὴν ἑαυτοῦ πόλιν πολλὰ ὥνησεν. 2. Οἱ πολῖται τοὺς στρατιώτας τῆς ἀνδρείας ἠγάσθησαν. 3. Οἱ οἰνοχόοι τὸν κρατῆρα οἴνου καὶ ὕδατος πιμπλάσιν. 4. Ἀρετὴν καὶ γενναιότητα μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι ἄγανται ἢ πλοῦτον. 5. Ζῶμεν γὰρ οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα. 6. Τὸν κλέπτην δεῖ μνήμονα εἶναι. 7. Τρέφεται ψυχὴ μαθήμασι.

Для навчання розуміння давньогрецької лексики, яка була **запозичена українською мовою**, пропонуємо вправи на встановлення давньогрецьких / латинських етимонів запозичених слів української мови, на встановлення лексичного ряду, де вживається той чи інший латинський / давньогрецький корінь, на пошук відповідника латинського / давньогрецького слова в сучасній українській мові, на порівняння значень латинського / давньогрецького етимона і сучасного слова.

Вправа. Визначте давньогрецькі етимони поданих слів.

Діапазон, панегірик, антипатія, антологія, епос, етнографія, патологія, декагон, дифтонг, моноліт, протокол, трієра, синідзеа, поліп, поліглот, мегаломанія, мегатерій.

Вправа. Доберіть в українській мові ряд слів, до складу яких входить латинський корінь «tagh-», визначте лексичне значення цих слів, лексичне значення латинського відповідника, з'ясуйте розбіжності в семантиці.

Вправа. Прочитайте речення, визначте значення підкреслених слів. Перекладіть речення, намагаючись не користуватися словником.

1. Πασῶν τῶν τεχνῶν ἀρχὴ χαλεπή. 2. Πάντων τῶν χρημάτων μέτρον ἐστὶ ὁ ἄνθρωπος. 3. Οὐχ ὁ τυφλὸς μηνυτικὸς γίνεται τῷ βλέποντι χρωμάτων.

Під час розвитку автоматизму сприйняття й розуміння незнайомих слів варто вдаватися більше до контекстів, у яких яскраво виступають їх категоріальні характеристики (переклад слів, встановлення їх значень без словника, за контекстом). За використання таких вправ словник студента можна збільшити у 2-3 рази.

Шостий крок передбачає зміцнення лексичних знань та навичок за допомогою використання елементів репродуктивного мовлення.

Формування міцності лексичних знань та навичок можливе лише за умови використання елементів репродуктивного мовлення. Для елементів репродуктивного мовлення пропонуємо такі комплексні види вправ.

Вправа. Спишіть речення, розкривши дужки.

1. Nemo amat, quos (боїться). 2. Plures crapula quam gladius (нищить). 3. Felix est non qui videtur esse aliis, (а той, хто сам себе).

☞① Οἱ τῶν αὐτῶν γονέων παῖδες οὐ τοὺς αὐτοὺς τρόπους (не мали)① ☞① Ἐνταῦθα μένουσι (один день)① ☞① Αἰδοῦ τοὺς γέροντας· καὶ γὰρ συ (постарієш). 4. Ὁ δίκαιος οὐ μόνον τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμος ἐστίν, ἀλλὰ πολὺ μάλιστα (сам собі).

Вправа. У поданих реченнях перекладіть кінцівку.

1. Fortuna vitrea est, tum, коли блищить, розбивається. 2. Homo saepe in ore aliud fert, інше думає. 3. Miramur exotica, cum interdum дома маємо краще.

1. Προμηθεὺς δὲ ἐξ ὕδατος καὶ γῆς ἀνθρώπους πλάσας ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ πῦρ, таємно від Зевса заховавши в тростині. 2. Ζεὺς, ἐπέταξε τῷ Ἥφαιστῳ τῷ Καυκάσῳ ὄρεϊ прикувати його тіло. 3. ἐν δὲ τούτῳ προσηλωθεὶς Προμηθεὺς ἐδέδετο багато років.

Вправа. *Письмово/усно перекладіть подані речення давньогрецькою/ латинською мовою.*

Вправа. *Письмово/усно стисло передайте зміст тексту давньогрецькою/ латинською мовою.*

Під час укладання комплексу лексичних вправ викладач повинен пам'ятати:

- комплекс вправ повинен бути спрямований на досягнення освітніх, практичних, виховних та розвивальних цілей навчання дисципліни;
- лексичні вправи у дотекстовому етапі повинні обігрувати ту лексику, яка буде зустрічатися у текстах, які студенти читатимуть у межах певної граматичної теми;
- лексичні вправи повинні мати чітку структуру;
- кожна лексична одиниця, яку студенти мають вивчити, повинна зустрітися у вправах не менше 6-и разів;
- до кожного заняття потрібно подавати словниковий мінімум (в межах 20-30 нових кореневих слів), після ознайомлення та заучування нових слів, студенти повинні виконати комплекс вправ на формування лексичних навичок;
- вправи студент виконує у послідовності від простіших (робота з окремими словами чи словосполученнями) до складніших (робота з реченнями та текстами);
- під час укладання комплексу вправ необхідно дотримуватися послідовності механізмів формування рецептивних лексичних навичок;
- вправи на матеріалі окремих слів повинні містити 20-25 одиниць, вправи на матеріалі речень – 10-15 речень;
- у переважній більшості вправи повинні мати комплексний характер, містити завдання та наповненість, які спрямовані на комплексне формування лексичних, граматичних, перекладацьких навичок, соціокультурних знань та навичок, умінь читання.

Література:

1. Бухбиндер В. А. Основы методики преподавания иностранных языков / Под ред. В. А. Бухбиндера, В. Штрауса. — К. : Высшая школа, 1986. — 335 с.
2. Войнова А. В. Обучение информативно-динамическому чтению в высшей технической школе : на материале английского языка: дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Войнова Анна Вячеславовна. — Пятигорск, 2003. — 182 с.
3. Nation J. S. P. Teaching and Learning Vocabulary / Paul Nation. — Newbury : House Publishers, 1990. — 275 p.

Стаття присвячена дослідженню основних етапів та методичних прийомів формування рецептивних лексичних навичок: впізнання лексичної одиниці в процесі читання, семантизації лексичних одиниць, поєднання лексичних значень під час формування смислу. Розроблено комплекси вправ на формування лексичних рецептивних навичок.

Ключові слова: лексичні навички, рецептивні навички, навчання класичних мов, види вправ.

Статья посвящена исследованию основных этапов и методических приемов формирования рецептивных лексических навыков: узнавание лексической единицы в процессе чтения, семантизации лексических единиц, сочетания лексических значений во время формирования смысла. Разработаны комплексы упражнений на формирование лексических рецептивных навыков.

Ключевые слова: лексические навыки, рецептивные навыки, обучение классическим языкам, виды упражнений.

The article is sanctified to research of the basic stages and methodical receptions of forming of рецептивних lexical skills : recognition of lexical unit in the process of reading, semantization of lexical units, combination of lexical values during forming of sense. The complexes of exercises are worked out on forming of lexical рецептивних skills.

Keywords: lexical skills, рецептивних skills, educating to the classic languages, types of exercises.